

Miklóssy Endre

Szent László, avagy magyar szobrok sorsa

Hallja László a templomban
Körösvíznek partja mellett;
Visszatér szemébe a fény,
Kebelébe a lehellet; (...)

És megindul, ki a térre;
És irányát vészi jobbra,
Hol magasan felsötétlik
Ércbül öntött lovasszobra.
Távrolról megérzi a mén,
Tombol, nyerít, úgy köszönti:
Megrázkódik a nagy ércló,
S érclovagját földre dönti.

Harci vágytól féke habzik,
Kapál, nyihog, lángot fuvall;
László a nyeregbe zörren
S jelt ad éles sarkantyúval.

Így indul Szent László Arany János balladájában a tatárok ellen, és így jelenik meg a legendában a lovas szobor.

Ezt a szobrot a Kolozsvári testvérek, Márton és György készítették. Mártonnak, a jeles kolozsvári oltárkép-festőnek a Nagyváradon élő fiai voltak. 1360 táján Futaki Demeter püspök megbízásából három bronz lovas szobrot öntöttek a három Árpád-házi szent, Szent István, Szent Imre és Szent László tiszteletére. Ezek valószínűleg életnagyságúnál kisebb, belső térbe szánt szobrok lehetnek, mint majd a szent György-szobor is. Néhány évvel később Zudar János püspök azonban megbízta őket, hogy köztéri szobrot készítsenek a városalapító Szent László tiszteletére. Ez a szobor aztán a katedrális előtti térre került.

A tizenöt éves háború derekán, 1600-ban, egy német hadmérnök vázlatokat készített magyarországi erődökről. Esztétikai szempontok, sőt különösebb topográfiai hűség nélkül, csupán a hadászati szempontokra korlátozottan, legfeljebb néhány fontos tájékoztatósi pont feltüntetésével. Így örökítette meg Nagyváradot is, benne a székesegyházzal, amely előtt Szent László lovas szobra állt. Ez az egyetlen emlék erről az életnagyságúnál nagyobb szoborról, és ezen látni lehet azt, hogy a *ló ágaskodik*. Egy évszázaddal Donatello és Verocchio méltán világhírű, a padovai Gattamelata és a velencei Colleoni zsoldosvezéreket megörökítő lovas szobrai előtt. Másfél évszázaddal Leonardo meg nem valósult ágaskodó lovasszobor-terve előtt, amelynek bronzmakettje ma a Szépművészeti Múzeumban van.

Szent László nagyváradai lovas szobra
(rézkarc)

Ekképpen aztán a testvérek életművéből mégiscsak fennmaradt valami. 1371-ben ugyanis a nagy dinasztikus terveket szövő Lajos királyunk rendelt egy szobrot apósa, a Luxemburg-dinasztia királya, Prága ura, IV. Károly részére. Szent Györgynek az akkoriban megerősödő kultusza nyilván összefüggésben van a Róbert Károly által 1318-ban alapított arisztokratikus Szent György-lovagrenddel, amelynek a célja a lovagság nemzetközi összetartozásának a megerősítése lehetett, és ami szellemi légkört is jelentett a lovas szobrok elterjedéséhez. Maga Szent László mint a lovagkirályok mintaképe játszik szerepet ebben az összefüggésben (Dercsényi Dezső: *Nagy Lajos kora*).

Ez a szobor évszázadok óta áll Európa gótikus ékszerdobozában, Peter Parler csodálatos Szent Vitus-székesegyháza mellett. $\frac{3}{4}$ -es méretű, tehát valószínűleg nem köztéri használatra készült, arányaiban kissé el is törpül a térben, eltérően a néhai váradi Szent László-szobortól. Viszont tőle szintúgy eltérően, még ma is áll. (Készítési technikája egy rég elfelejtett eljárást, a viaszveszejtést elevenítette fel. Egyedülálló, mert ekkora szoborra nem szokták alkalmazni.)

Nincs nyoma ugyan, de valószínű, hogy nagy lovagkirályunk saját használatra is rendelhetett szobrot a hírneves testvérpártól. De ha ez netán így volt is, a vihar, mint annyi mindent, ezt is elsöpörte.

A múltunkat azért ne felejtjük el.

A nagy híró szobrokat 1598-ban Rudolf császár Prágába akarta vitetni, de az óriási közfelháborodás hatására lemondott a tervéről (amint majd a trónjáról is). És ezzel pótolhatatlan veszteség érte az európai kultúrát. 1660-ban ugyanis a törökök elfoglalták Nagyváradot, a szobrokat pedig beolvasztották ágyúnak. (Még negyed századot kellett volna kibírniuk, a török végleges kiűzéséig, és akkor ma Nagyvárad az európai szobrászművészet Mekkája lehetne. Persze azóta Nagyvárad is...)

Prágában viszont csak egy török fordult meg. Igaz, hogy naponta sokszor, a Városháza csodálatos óraművén. De ő békességes természetű, nem foglalkozik kultúrapusztítással.

Sárkányölő Szent György lovas szobra
a prágai Hradzsiban